

Социальной десант – Чакырга, Хайахсыкка

Сэтинньи 13 күнүгэр улуустаабы социальнай эйгэ үлэлиир тэрилтэлэр салайааччылары, бэрэстэбиитэллэрэ Чакыр, Хайахсыт нэһиликтэригэр тийэн олохтоохтору кытта көрүстүлэр.

Далгэссийэ үс хайысханан араһан үлэлэтэ. Ол курдук, кыһалҕалаах, кыаммат уонна аҕам саастаах дьонноох ыалларга сылдьан, кыһалҕаларын билистилэр, суба-ама биэрдилэр. Ону таһынан арыгыга улаханньык ылларбыт, учуокка турар биирдиилээн дьонно, ыалларга сырыттылар. Кинилэргэ сэрэтии үлэлэрин ыыттылар. Итини тэнэ оскуола үөрэнээччилэригэр бэрэздэги кэһи, буруйу оноруу, мээрэбэ тардыллы туһунан бэсиздэлэри тэрийдилэр.

Маньы таһынан нэһилиэнньэ тустаах исписалиистэри кытта көрсөн интэриэһиргиир болпуруостарын быһаартардылар, наадыйар докумуоннарын онортордулар.

Быйылгы социальнай десант быраабы кэһиһэ туһуланна. Онон аһаас кэпсэтии буруйу оноруу ахсаанын кыччатыйы туһунан буолла. Чакыр нэһилиэтин баһылыга Константин Лебедев бу эйгэбэ тус санаатын манньык үлэлэһиннэ: «Биһиги нэһилиэкпитигэр уопсастыбаннай түмсүүлэр күүскэ үлэлииллэр. Ол курдук, түөлбө салайааччылары социальнай эйгэ өттүгэр куруук сүүрэллэр-көтөллөр. Итини тэнэ «Арасыйыа ийэлэрэ» хамсааһын Чакырдаабы салаата элбэх олопоох ыалларга араас аахсылалары тэрийэллэр. «Дабай» олохтоох ыччат түмсүүтэ уонна эр дьон түмсүүтэ кыаммат аранабытыгар муус, мас болпуруосун быһаараллар. Дьахталлар да түмсүүлэрэ кимнэ туох кыһалҕа баарынан көмөлөһө тураллар. Итирик киһини көрдөххө тутатына биллэрэр наада. Ону биһиги куруук билсэр-көрсөр киһибит диэн аһынан кистээн кэбиһэбит. Ол түмүгэр туох эрэ кутталлаах түгэн, быһылаан тахсан хаалыан

оол. Ол иһин тутатына, буруйу оноруу тахса илигинэ, тэрилтэ салайааччылары, нэһилиэнньэ бары ситимнээхтик үлэлээн тохтотуохпутун наада. Маньы таһынан оҕо улахан да киһи дьыала онордобуна, билигин барыта көмүүтэргэ угуллан иһэр. Оччобуна буруйдаах инникитин үлэ буларыгар үөрэххэ киирэллэр мэлэйдэри көрсөр. Оҕо буруйу оноруута дьизэ кэргэнтэн тутулуктаах. Маньы туоратыыга оскуолаҕа үлэ ыытыллар эрэри, үлэни өссө күүһүрдэн биэрэр тобоостоох. Хас биірдии кылааска оҕо ахсаана абыайах. Онон кылаас салайааччыта хас биірдии үөрэнээччини кытары тус-туһунан сөптөөх сыһыаны тутан үлэлээн сөп. Оболор сайынны уһун өрөбүллэрин туһалаахтык агааралларыгар анаан волонтерствонан үлэлэтэбит. Маньы таһынан нэһилиэнньэни үлээн хаачыйыыга араас өрүттээх үлэ ыытыллар. Ол курдук, түргэн интэринизт, күөх

төлөн ситимэ киириитигэр, суол оноруутугар уонна да атын үлэлэргэ бэйэбит дьоммутун, үлэлэтэ сатыыбыт.

2017 сылтан ДНД (быраабы көмүскүүр уорганнарга үтүө санаанан көмө онорор түмсүү) диэн баар. Бу түмсүү чилиэннэрэ улахан суолталаах бырааһынньыктарга үлэлииллэр. Онуоха үлэлииллэригэр интэриэстэрин үрдэтэр сыалтан бириэмийэ көрөллөрүгэр нэһилиэк баһылыктара туруорсабыт».

Салгыы десант Хайахсыт нэһилиэгэр сырытта. Уонтан тахса эрэ киһи мунньахха кэлбит. Кэпсэтии түмүгэр нэһилиэк баһылыга Тарас Тарасов тып эттэ: «Улууска 34 сыл иһигэр уларыыны бөбөтө буолла. Билигин маһаһыынна арыгы атыыламматын да иһин, көмүлэ суох атыылыыр дьон абыайа суох. Ону таһынан арыгыһыт дьон мустар сирдэрэ эмиз баар. Үнсүү киирдэбинэ тахсан бэрэбизкэлибит. Быраабы кэһиһи биір нэһилиэк баһылыга хайдах да гынан сороһотун кыайбат. Онон нэһилиэнньэ бары саба туттаһытына эрэ табыллар суол. Билигин сана талыллыбыт олохтоох дьокутааттарбыт үчүгэйдик үлэлииллэр. Ол курдук, учарата суох сессияҕа хамыһыйаны тэрийбиттэрэ. Бу хамыһыйа ыалларынан кэрийэн үлэһиэхтээх. Онон бары өрө тардынан, куруук түмсүүлээх буоллаһытына биірде эрэ ити кыһалҕалары кыайахпыт. Нэһилиэнньэ уопсай тэрээһиннэргэ көхтөөхтүк кыттар. Күһүн кырдыбаастарга анаан субуотунньук тэриллибитэ. Онон 50 эр киһи, 8 тыраахтар тахсыбыта. Ити курдук, элбэх үлэни хамнаһы ыыттаахха, дьон түмсэр. Онон түмсүү баар буоллаһына, бэрэздэги кэһиһи утары бары биіргэ дьаһыардаахтык үлэһиэхпит диэн эрэһэбит. Маньы таһынан, төһөнөн үчүгэй тэрээһини ыытабыт да, нэһилиэнньэ аралдьыйан, сыныһаан, куһаҕан өттүгэр охтуо суоҕа. Онон бары биіргэ үлэһиһэбин!».

Социальнай десант улуус атын нэһиликтэрин хабаҥ, салгыы ыытыллар.

Марфа ПЕТРОВА.

Улууспутугар араас ураты минньигэс астары астыыр, чакчы дьон-сэргэ сэргиир кондитердара тарбахха баттаналлар. Олортон биірбэстэрэ Наталья Иванова диэтэхпинэ, бука, сыыспатым буолуо.

Наталья төһө да эдэрин иһин, үгүһү ситиспит, элбэҕи билбит-көрбүт киһи. Кинини өрүү сонун, ураты көрүүлээх кондитер быһыытынан дьон сыаналыыр, итини тэнэ айар куттаах киһи. Суруйар хоһоонноро мэлдьи тыла-өһө сыһы, олус интэриэһинэй, хас биірдиибит испитигэр тутасылдьар эбэтэр хаһан эмэ билбиһитин ситэри сурукка тислэтэх санаабытын аһар, үөратэр, кэрэхсэтэр өрүттээхтэр.

Үчүгэй да дьаарбанкаҕа сырыттым

Наталья тус идийэтин олоххо киллэрэн, араас тизмэлэри тобулан, минньигэс бурдук ас эгэлгэтин атыылыыр дьаарбанкалары тэрийэр буолла. Кини nataliavanovakonditer инстаграм страницатыгар таһаарбыт биллэриилэрин дьон-сэргэ сэргиикөрөн, уранньык, уратылык оһоһуллубут туортары, бөрүөктэри, сонун десертэри амсайаары дьизэ кэргэттэрин күндүлэри дьаарбанкаҕа хото калаһтар.

«Хас биірдии онорон таһаарар аһым көрүнэр бары

Сардана Приходько.

сатабылбын ууран, хас биірдии дьон сиригэр минньигэс, инэмтиэлээх буоллун диэн кыһаллабын. Холбур, ааспыт нэдиэлэбэ «Бөрүөк күнэ» диэн дьаарбанканы тэрийдим. Санаабар, наһаа табылынна, 35 мүнүүтэ эрэ устатыгар атыылаһааччыларым бэлэмнээбит бороудууксуйаларын барытын атыылаһан бардылар, үөрүүбүн үлэһиниһилэр. Бөрүөктэрбин кэлэн амсайбыт хас биірдии дьонно махтанабын», - диэн Наталья суруйар. Кытас интервьу ылаары, сыах илигэр киирбитим – аан таһыттан уһун учарат этэ, үксэ дьахтар аймах. Мин дьолбор, Чурапчы эдэр, кэскиллээх ырыаһыта, билигин бэйэтэ тусла салоннаах Сардана Приходько илии тутуурдаах уун-утары табыста. «Наталья астаабыт кондитерскай астары наһаа минньигэстэр, киниттэн куруук атыылаһабын. Чурапчы киһигэр киһи онорбут аһын атыылыыр кафе баара буоллар», - диэн санаатын үлэлэстэр.

Санатан этэр буоллаһа, Наталья кондитер быһыытынан өссө 2018 сыллаахха Чурапчы күнүгэр саамай улахан туорду астаан, Александр Федотов аатынан услуорт саалаҕа сүүһүнэн киһини күндүлээн турардаах. Бу – улахан ситиһии! Кини кулинарнай сыаһын биірдиһилээн көрүнэр 20-чэ араас аһы астыыр, чизкейк, бөрүөк, киш, птичье молоко, өлүүлэммит

пирожнайдар, расстыгай, ода, бурдук астары атыылаһаахха сөп.

Онон Наталья Иванова айылбаттан бэриллибит сөбүлээн дьаарыктанар үлэтигэр ситиһиһилэри, кытаанах доруобуйаны баһарабыт Бар дьонун минньигэс аһынан-үөлүнэн күндүлүү, араас хабааннаах дьаарбанкалары тэрийэ турдун.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

ИЙРЭХ ТЫЛЫНАН

Ол өрөгөйдөөх кэмнэри ахтан-санаан аастахха...

онно тустан хачмыхтаабыт. Сотору сүрүн састаапка ким кириэрин быһаарар бэрэбизкэлиир тустуулар буоллупар. Илларион 48 кг барара эрдэттэн биллэрэ, кини саамай уолуттаахпыт. Ол иннинэ Иранна Шах бириһигэр тустан, аатырбыт Джавадига хотторон, үһүс мизстэ буолан сылдыра. Миигин 48 кг Союуска бастаабыта Нигматуллин кытта туһуннардылар. Холкутук кыайан, 52 кг сүрүн састаапка киридим. Афоня Седалищевы Дмитрий Петрович кэпсэтэн, 56 кг грузин уолун Лутидзены кытта туһуннардылар. Афоня бэрт кыранан кыһылыахтык хотторон кэбистэ, кыайбыта буоллар, сүрүн састаапка кириэ эбит. Дмитрий Петрович эмтэнэ барар буолан, Америкага барсыахтаабын барсыбата, эрдэ Москвабыта. "Бараргыгар хайаан да сылдыарын", - диир Москвага түспүт гостиницанын аадырыһын биэрбитэ. Онон саха уолаттарыттан Илларионнуун бастаах Аан дойдуга бастыыр итин күрэхтэһиһи кыттар үрдүк чизэксэ тигистибит.

Доборум, табаарыһым Саха норуота кизэн туттар тустууктарыттан биридэрэ Илларион Федосеев туһунан абылай тылынан ахтан ааһыым. Элбэх күрэхтэһиһилэргэ, сбирдарга куруутун биригэ сылдыарбыт. Онтон өссө армияга биригэ барбыппыт. Бастаан Читага СКАга, онтон Москвага ЦСКАга наар биригэ сылдыарбыппыт. Илларион нарын, кыраһыабай дьүүһүннээбэ. Тустууктар курдук дарабар санна, быыппастар быһчына суоҕа. Кини сэнээн кириэн сиэнэр кинитэ этэ. Оттон тустан кириэн бардабына, сүрдээх тизиниһэлээх этэ, олус түргэн, сымса-сылбырба буолара, үчүгэйдик атаахха кириэр этэ. Түргэнник сэрэйэр дыобурдааба, утарсаачытын бэйэтин атабар олох киллэрбэт этэ. Олус үчүгэй куоластааба. Оччолорго муодунай Полад Бюль-Бюль олты ырыаларын наһаа үчүгэйдик ыллыыра. Олус билгилээх, өйдөөх, элбэх саналаах, кэпсээннээх уол этэ. Ол иһин буоллабыта кыыс аймах Иллариону олус сөбүлүүллэрэ, экирэттиһэллэрэ.

Дьэ, Америкага тахсарбытыгар Москвадан, эппиттэрин толорон, кэстүүм, чымыдаан атыылаһа, ГУМна бардыбыт. Арай онно биригэ үөрэммит оболорбутун, интэринээттэри, көрөс түстүбүт. Биригэ үөрэнэр оболорум Макарова Варя, үрүсээк сүүгүлээх Коркин Васа, уонна алын кылаас үөрэнээчилэрэ күүлэйдии сылдыаллар эбит. Үөрэ-көтө кэпсэтэн араастыбыт, ситиһиини баһара хаалпылар. Дмитрий Петровиһи түспүт гостиницатыгар баран көрүстүбүт, сүбэ-ама ыллыбыт. Хардары - таары хайдах тустуукутун киинэбэ түһэрэрин диин кинокамера биэрэн баран, олох тахсаары турдахпытына "ээ, кэбис, аны аралдьыйан кыайан тустуоххут суоҕа" - диир төттөрү ылбыта.

Хамаандабытыгар уон тустуук, үс тириэньэр буолан бардыбыт. Кылаабынай тириэньэрбит Юрий Стадурэ диир. Биһиги икки саха, түөрт грузин, биер армянин, биер дагестанец, икки осетин уолаттара буоллупут. Ол уолаттар ортолоругар кэлэн Олимпиада икки төгүллээх чөмпүйүөнэ буолбут Сослан Андиев баара. Оҕо да буоллар, оччолортон олус улахан унуохтаах этэ. Дойдугуттан ийэтэ тикпит тапчакатынан кэлбит этэ, онук омок сиригэр тахсыа дуо, бачыынка көрдөнөн Москва маҕаһыыннарын бараабыта быһыылааба. Атаҕа улахана бэрт буолан биер да сөп буолар атаах танаһа көстүбэтэбин өйдөөн хаалбыппын. Барарбытыгар Союус улуорт кэмпитиэтигэр улахан мунньах буолла. Хайаан да үчүгэйдик тустуохтаахпыт диир күүскэ сыал-сорук туруордулар, эппитинистээх буолуохтаахпыт туһунан өйдөттүлэр. Ханна, хайдах дойдуга баран эрэрбитин, Сэбиэскэй Союус аатын ханнык да түгэннэ түһэн биэрбэппит туһунан элбэхтик эттилар.

Москвадан ИЛ-62 семөлүөтүнэн көттүбүт. Аара Монреальга түһэн аастыбыт. Арааһа, сапараапкаланнахпыт буолуо. Аны санаатааха, рукавынан порка киллэрдилэр быһыылаах, биһиги семөлүөт вокзал иһигэр кириэр эбит

дизн сонурбаатыбыт аҕай. Арай туох да аныһыһы, айдаан, ийи суох, бэйэбит эрэ. Дьиктиргэбиллэрин өйдүүбүн. Аҕыс чаас устата көтөн Нью-Йоркка, Кеннеди аатынан порка түстүбүт. Соһууом иһин, олох атын дойдуга баар буолан хааллыбыт. Син балайда кэтэлэн көтөр аалынан икки чаас устата көтөн Колорадо штат киинигэр Денвергэ тийдибит. Күн киэһэрбит этэ. Онтон, дьэ, тустуохтаах куоралпытыгар буолдарга тахсынан айааннан түүн хойут тийдибит. Устудьуоннаруосайдарыгар түһэрдилэр. Аны түүннэри ыспартыбынай формабытыгар СССР дизн буукубалары тиктэрдилэр. Сарсыарда онук суруктаах формалаах эрэ тахсыахтаах үлүбүт. Утуктаан, сылайан олох нэһиһэ тиктибиппит. Сарсыарда, дьэ, ол формабытын кэтэн зарядкага тахыстыбыт. Атын хамаандалар кэлбиттэр, Япония, Болгария тустууктара бааллар. Биһиги курдук дьарык, сүүрүү суох, олох холкутук сылдыаллар, сорохтор өссө күүгүлүүллэр эһин. Онно сөхпүтүм диир, тириэньэрдэрбит биһиэхэ олох кыһамматтар, чугаһаабаттар, ыраах сылдыаллар. Дьиниһи, эппитинистэ ыһынан барбыт дьон буоллахтара дии. Дмитрий Петровиһи курдук контуруоллаабаттар, ыйаһыммытын, аһылыгытын бэйэбит көрүһүбүт. Эрчиллэн баран классиктар тустууларын баран көрөн кэлибит. Армян уола финалга Америка уолугар хотторон кэбистэ уонна ытаата, истизрикэлээн трикотун хайыта тытан кэбистэ. Көрөргө олусона этэ. Тириэньэрдар биһигини итинник буола сылдыаһыбыт диир сэрэттиллэр. Кырдык, сарсынны күнүгэр ону хаһыакка таһаара охсубуттар, кыраны да мүччү түппаттар эбит этэ.

Туох да ааттаах куйаас дойду этэ, саатар, биһиги ыйааһын түһэринэр буолан, таһаар да ууну испэппит. Сордонубут аҕай. Илларион миигиннээбэр элбэх ыйааһыны түһэрэхтээх Ыксаан, салгыныах сиргэ таһырдыа тахсан олоробут. Хайалаах, үрдүк сир буолан тыһынарга олус ыарахан. Таһырдыа таһыстарбыт эрэ ону эрэ кэтэнэ сылдыар курдук дьон кэлэн хайдах курдук минилэргэ үчүгэйдик туһунан кэпсиппэр, кэпсэтэ сатыыппар. Сэбиэскэй Союуһу утары үлэ күүскэ барар эбит этэ. Биһиги олох санарбаппыт. Кэпсэтэ сатыыр сэнэ да суох. Син эппитинистэ баар буолан ыйааһыммытын сүрдээбин туттубут. Биер осетин кинитэ кэлэн икки уолу көнүлүктэн дьэтигэр сырытыннарбыт, куораты көрдөрбүт этэ, хайдах көнүлүккүбүттэрэ буолла?

Сарсыныгар күрэхтэһиһит саҕаланна. Илларион Германия уолун хотто. Мин Америка уолугар тахыстым. Оччолорго 9 мүнүүтэ тустабыт. Бастаахы периодка хоттум. Иккис түһүмэххэ уолум олох куота сырытта. Тириэньэрдар миигин ыксат да ыксат буоллупар. Иньэ ғынан, ыксаан, атаахха кириэммин, промочкашка диир албаска кириэн биэрэммин, хотторон хаалпым. Иккис эргииргэ Канада уолун ыраастык хоттум. Үһүс эргииргэ Болгария уолун кыайдым. Төрдүс эргииргэ дыопуон уолун хоттум уонна штрафной очукуом туолан

үһүс мизстэ буоллуп. Арай Дмитрий Петровиһи бу күрэхтэһиһигэ барсыбыта буоллар, холкутуйан, атыннык тустан, кыайан кэбиһиэхпитин сөп этэ. Илларион кыайан Япония уолаттарынан Америка уонна Япония уолаттарынан хотон, бастаата. Үс уол бастаах, түөрт уол иккис, үс уол үһүс мизстэлэри ылан, уол иккис, үс уол үһүс мизстэлэри ылан, бары мэтээлгэ тигистибит. Уолсайга хамаанданан Америка кэнниттэн иккис буоллупут. Наһараадалааһын ыксат, линза иһигэр угуллубут сүрдээх сиадэрэй оһоһуулаах мэтээллэри, ҕас бириддибитигэр сувенирдары, кинигэлэри туттардылар.

Түүннэри хомунан, сарсыарда Нью-Йоркка кэллэбит. Онно күүлэйдэттиллэр. Небоскребы көрөн улаханньык сөхтүбүт. 100 этээстээх дьыаппарин үһүс өттө көстүбүт, былыкка кириэн турар этэ. Сэбиэскэй-американскай доҕордоһуу чэрчитинэн биер ыалга сырытыннарбытара.

Москвага кэлэн, Улуорткэмпитиэтигэр приемна сырыттыбыт. Эппитинистэ өйдөөн, дойдугутун түһэн биэрбэтигит диир махтаннылар. Дьыкуускайга төннөр биллэппитин улуорт кэмпитиэтигэр ылан тахсан истэхпитинэ, арай кириэһкэ турар дьон кэпсэтэллэр. "Кырдык, Захаров утонул, якут, который второе место занял в чемпионате Союза". Эс ама Сахаачча буолуо дуо... Суох-суох, албас иһиттибит иһи дьээн, тахсынан ЦСКАга ыстананаран тийдибит. Онно сулууспалыы сылдыар Таатта уолун Аргунов Сашаны көрүстүбүт. "Кырдык" диир. Хомойдубут аҕай. Коля оччолорго биһиги кумирбыт этэ. Бары кини курдук буола сатыыр эһитбит. Тутта-халта сылдыара, көнөтө-сэмэйэ, быһыыта-таһаата, элбэх албаһы туттан, олус кыраһыабайдык тустара. Кини астынар уола этэ.

Дьыкуускайга кэлэн "Урожай" уопастыбаҕа сырыттыбыт. Онно тириэньэрбитин Дмитрий Петровиһи көрүстүбүт. Үөрбүт аҕай этэ, кини итинник үөрбүтүн көрө илик эһитбит. "Маҕаһыастар, саха тустуутун аан дойдуга таһаардыгыт" - диир. Туста сылдыбыт кэмнэрбэр онтон ордук үрдүк сыанабылы истибэтэбим. Бырабыыталыстыба дьэтигэр көрсүтүү буолла. Үрдүк Сэбиэт бэрэссэдээтэлэ А.Я.Овчинникова эһэрдэлээтэ, бочуотунай грамотаны туттарда. Ким эрэ этиэхтээх харда тылбытын суруйан биэрбит эбит. Ол сурук грамота иһигэр биһигин да сылдыар. "Хаан уруу партиябар махтанабын" - диир. Кэма онук буоллабыта.

Чурапчыга кэлэн баран оройуонмут улуурка сапалааччытын Софронов Афанасий Кириковичи балыһаба ыалдьан мөлгөөн сытарын көрсүбүппүт. Сүрдээбин үөрбүт этэ, эһэрдэлээбитэ.

Үйэ анаарын анараа өттүгэр Дмитрий Петровиһи сыралаах үлэтин түмүгэр бастаах Аан дойду күрэхтэһиһигэр икки саха уола кыттыбылпыттын суруйдуым.

Семен Прокопьевич МАКАРОВ, оболорго Сэбиэскэй Союус чөмпүйүөнэ, Аан дойду боруонса призера.

2019 – АРАССЫЙАБА ТЫЙААТЫР СЫЛА

ТАНДАТТАН ТАРДЫЙЛААХ ЧУРАПЧЫ ЧУЛУУ РЕЖИССЕРА

Кини- айымньыкэриэтэ. Ардыгар сорох дьонукытта бэрт чэтчэ китик кэпсэтэн, күлэн-үөрэн баран, сонно тутта ол сэлэһини умнан кэбиһэбин. Оттон соробор диригник хорутан, ыраабынан ыырданан, хас биирдии тылы сыыска-буорга түһэрбэккэ, умсугутуулаахтык кэпсэтэбин, өргө дээрэ онно этиллибит тыллары өйгөр эргитэ саныыгын, ырытан, ырыналаан көрөбүн.

сектор буолан тэрийэр дьобура оччоттон арыллыбыт.

Чурапчыга кэлээтин кытта, оччолорго, култуура салаатын салалтата Иван Иванович Кандинский, Мария Андреевна Никитина (Герасимова) анал үөрэхтээх (Илин Сибирдээси Судаарыстыбаннай Үнүстүүт тыйаатыраалынай-режиссерскай салаа выпускнига) эдэр исписэлиискэ улахан эрэллээхтэрин биллэрэллэр. Тыйаатыр тэриллээбиттэн режиссера бизс төгүл уларыйан, норуодунай тыйаатырдар зонатаабы көрүүлэригэр бүтэһиккэ тэбиллэн, Надежда иннигэр баар кэлэктиби өрө тардыыга улахан сыал-сорук турбута. Эдэр режиссерга худуһунньук Василий Николаевич Дьяковскай, костюмер Мария

Герасимова Феосфанова уна-ханас илиилэрэ буолбуттар. Мария Андреевна Герасимова эдэр үлэһиккэ настаабынньык быһыытынан көмөлөһөр.

Надежда кэллэ-кэлээт, 37 киһи кыттар Иван Гоголев – Кындыл “Урун көмүс ингэһэ” драматын туруоран сааһаабыт. Дьону түмүү, хойукка дээрэ репетиция, декорация, кестуумнэри тилии – күөстээх үлэ үөһүгэр төбөлөрүн оройунан түспүттэр. Эдэр режиссер бу туруоруутугар туох баар үөрэхтэр ылбыт билигин, үөрүйэбин, төрөөбүт дойдутугар үлэһи сыгдыан, режиссер быһыытынан үлэлээбит уопутун туһанан туруорбута.

Надя баара-суоҕа 19 саастааҕар Тиит Арыы бөһүөлэгин кулубугар сәбиадиссэийнэн ананан, култуура эйгэтигэр үлэтэ ол кэмтэн сааһаламмыт. Эдэр киһи кыраттан тоҕлон турбакка, харса суох санаатын киллэрэн испэктээк, бөһөтүн туруоран, көрөөччүлэр биһирэбиллэрин ылбыт.

Ол эрэн, төһө да култуура эйгэтигэр үлэлээтэр, нуучча тылын учуутала буолуон баҕарар кыыс дьылбатын биһир түгэн уларыппыт. Учуутал

идэтигэр туттарсаары сыгдыар кыһы САССР үтүөлээх артыыһа,

Ньурба тыйаатырыгар режиссерунан үлэлээбит Спартак Иванович Слепцов соһуучу көрсө түһэн: “Хаһаан да култуура үнүстүүтүгэр туттарыс”, - дииэн этэн, артыыс идэтигэр

докумуонун туттардытын бэйэтэ да билбэккэ халдьыт. 90 оҕоттон Надя Заболоцкая уонна Петр Пестряков талыллан, Улан Уда куоракка култуура үрдүкү кыһатыгар үөрэххэ кирибигиттэр.

Үөрэбин бүтэрэн, төрөөбүт дойдутугар, Таңда кулубугар дириэктэринэн үлэбэ анаммыт. Анал режиссер идэтинэн үлэлээбигиттэн иһигэр кыратык хомойдор да, дьонугар чулаһан, ийэтигэр өйбүл буолуом дииэн санаата үлэбэ кынаттаабыт. Эдэр салайааччы бэйэтин тула ыччаты түмэн, испэктээк бөҕө туруоран, гастроллаан, үлэлээбит уопута норуодунай тыйаатыр режиссерун быһыытынан буһан-хатан тахсытыгар маннайгы олугу уурбута саарбахтаммат.

Чурапчы тыйаатырыгар аан бастаан туруорбут “Урун көмүс ингэһэ” драмата, көрөөччү биһирэбиллэн ылан, сааланы толору кэлбит көрөөччү ытыһын тыйаһа Надежда Михайловна айар аартыгын арылбыт. Надежда Михайловна Чурапчытаагы норуодунай тыйаатырга уопсайа 34 сыл, ол иһигэр 2 сыл дириэктэринэн, 24 сыл режиссерунан, 6 сыл уус-уран салайааччынан үлэлээбит. Бу сыппаранан чаччылары

арай этэргэ дөбөн курдук эрэри, санаан көрдөххө, төһөгөөх элбэх сыра-сылба, тобуллас толкуй, айыы-тутуу, аттарыы, кэпсэтии, тыырыы, чочуйуу, долгуйуу буолбута буолуой? Анаардас Чурапчы тыйаатырыгар 36 испэктээги режиссер быһыытынан туруорбут. Хас биирдии испэктээк – туспа кэпсээн, тыйаатыр устуроруйатыгар суолу-иһи хаалларбыт устуроруйа чаччыта буоллаҕа.

Надежда Михайловна, Чурапчы норуодунай тыйаатыра өрөспүүбүлүкэсэ ситиһиитин ааһан, Араассыйаба тийэс аата үрдүктүк ааттаммытын билэбин. Бу – үгүс сыраттан тахсар сүңкэн үлэ. Ол туһунан сырдата түһүөн дуо.

Ханнык да айар үлэбэ саамай улахан ситиһии – көрөөччү биһирэбилэ. Көрөөччү ытыһын тыаһынан алгыстанан, улахан сыанаҕа тахсан ситиһиһилини инники үлэни кынаттыыр. Режиссер быһыытынан үлэбэр аан бастагы ситиһиим И.Гоголев “Урун көмүс ингэһэ” драматынан өрөспүүбүлүкэсэ 1982 с.

үлэһи сыгдыар. Ону сэргэ 11 сыл устата улуустаагы гимназияба “Эрэл” дииэн тыйаатыраалынай устудууһунай тэрийэн үлэлэппитим. Ол оҕолорум билигин артыыс да буолбатааллар, кэрэ эйгэтигэр сыстан, сатаан санара, санааларын этэ үөрэммиттэрэ инники олохторугар туһалаах.

Эдэр режиссердарга туҕу баҕарыан этэй?

Биһиги сааһа артыыстар олох атын эйгэттэн кэлэн оонньуур буоланнар, көрөөччү кэпсэтигин, аймаҕын, доһорун артыыс быһыытынан сыанаҕа сыгдыарын көрөөрү, хамаҕатык кэлэрэ. Билигин үксүн култуура эйгэтигэр үлэлиир-хамсыыр, анал үөрээхтээх дьон оонньуур буолан хаалла. Дьинэр, “Искусство анала – норуокка” дииһи умнуо суохтаахпыт.

Надежда Михайловна, аны аҕыйах тылынан бу билигин үлэн туһунан кэпсээ эрэ.

Чурапчыга “Арчы дьыаһа” 2010 сыллаахха аһыллан нэһилиэк дьаһалтатын, култуура салаататын көрдөһүүлэрин ылынан, дириэктэринэн үлэлээбитим. 10-нүс сылыгар барда. Аны элбэх сыллаах туруорсуубун нэһилигим дьаһалтата өйөөн, нэһилиэк тэрилтэлэрэ биһирдүүлээн дьон биһир санаанан ылынан, норуот тутуугун быһыытынан “Утум” дииэн өбүгэлэригэр үөрүйэхтэригэр уһуулар

1-кы мизэстани, 2009 с. “Өрөспүүбүлүкэ бастын норуодунай тыйаатыра” ааты ылбылпыттын олус күндүтүк саныыбын. Оттон өрөспүүбүлүкэ таһыгар аан маннайгы улахан ситиһиһибит Өксөкүлээх Өлөксөй “Ойуун түүлэ” испэктээгинэн режиссер Иван Бушков туруоруутугар Уһук Илинни бенефиска “Гран При” үрдүк аатын ылбылпыт буолар. Тус бэйэм артыыс быһыытынан ордух табыллыбыт оруолбунан Чингиз Айтматов “Ийэ сирэ” драматыгар оонньообут Толгонай оруола буолар. Эдэр эрдэхпиттэн бу оруолу испэр иитиэхтээн, кэмэ кэлбигигар олус долгуйан оонньообутум. Бу оруолбунан Бүтүн Араассыйатаагы, норуоттар икки ардыларынаагы тыйаатыраалынай бэстибээллэргэ (2015, 2016, 2019 сс.) үс төгүллээн “Бастын дьахтар оруола” дииэн үрдүкү аапка тиксибиппинэн, олуһун киэн туттабын.

Көлүөнэ ситимнэһиитигэр үлэлииргин билэбин. Ол туһунан кэпсэи түстэргин.

Настаабынньык учуутал быһыытынан иитэн таһаарбыт, режиссер “палочкатын” туттарбыт оҕом – өрөспүүбүлүкэсэ биһир бастын үлэлээх режиссер, тарбахха баттанар исписэлиис Иван Бушков буолар. Кини туруорбут айымньылары Уһук Илиннэ, Илин Сибиргэ, Бүтүн Араассыйаба Гран-при аатын ылбыта. Иван Бушков билигин “Айылы” улуустаагы норуот айымньытын дьыһтин тэрийэр отдалын сәбиадиссэийнэн айымньылаахтык

иһи этэстээх дьыһ тутулан, үлэбэ кириэн, тигинэччи үлэһи оһоробут.

Хаһыат кэзмэйэ уйара буоллар, Надежда Михайловна туһунан киһи өссө да элбэһи кэпсэи туруо этэ. Бастатан туран, урагы айылгылаах артыыс, талааннаах режиссер, умсуганнаах уһууһааччы, настаабынньык, сценарист, диктор, дьоро киһэлэри ытааччы, суруналыыс, суруйааччы, алгысчыт. Бу киһи үлэтин эрэ таарыйар хааныстыбаларын эттибит. Оттон ону таһынан киһи үс оҕо күбэй ийэтэ, эйбэс эбэ, бэриниллээх балыс эйбэс эдьийи, истин дьүөгэ, доһор-атас.

Биллэн турар төрөөбүт Уус Алданым Таңдатыгар сүрэхпинэн-быарбынан чугаспын, олохсуйбут, үлэ дьолун билбит Чурапчыбын таптыбын. - дииэн олоҕу хайдах баарынан ылынар, таптыыр, талан ылбыт идэтигэр бэриниллээх Надежда Михайловна тылларынан суруйуубун түмүктүүбүн.

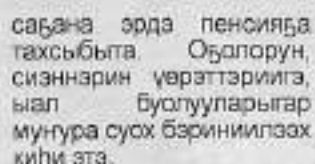
Надежда Михайловнаны быйыл Араассыйаба Тыйаатыр сыла биллэриллибитинэн айар кукун туттарбыт Чурапчытаагы норуодунай тыйаатырын төрүттэммитэ үйэ анаардаах үбүлүөйүнэн күн сириҥ көрбүт күндү күнүгүнэн итиитик-истинник ис сүрэхпиттэн эбэрдэлиибин!!! Айымньыттарын араҥаччылы сырыттыннар, айар кутун арылла турдун, суруйар бөрүөн-сыппабатын!!!

Галина ПОЛУСКИНА.

“Биллэн турар, төрөөбүт Уус Алданым Таңдатыгар сүрэхпинэн-быарбынан чугаспын, олохсуйбут, үлэ дьолун билбит Чурапчыбын таптыбын”

Мин билигин суруналыыстыкка эйгэтигэр төһө да тэйэ сырыттарбын, ардыгар айыахпын-тутуохпун баҕаран, ийим тэйэ кэйэн кэлэр идэлээх. Соторутаагыта артыыс, режиссер ССРС култуурагын туйгуна, САССР култуурагын үтүөлээх үлэһитэ, чурапчы улуһун Бочуоттаах гражданина Надежда Михайловна Заболоцкаяны кытта атах тэпсэн олорон олус истинник сәһэргэстим. Надежда Михайловна номнуо уон сыл салайан кэлбит тэрилтэтин – “Арчы” дьыһтин мааны түһүлгэтигэр аан маннайгыбын ыалдьыттаатым. Киһи ута-сүрүтөхтүүр, санаата сааһыланар, раты айылгылаах алгыс түһэр сиригэр арыылаах салаамаатынан, алаадынан, ынырлабынан күндүлэнэн, хайдах эрэ талыйан, наскыйан олорон, олуһун ытыктыыр, сүдү талааныгар сүгүрүйэр иһим олорон сәһэнин умсугуйан иһиттим. Урут-уруккуттан Надежда Михайловна туһунан суруйуохпун баҕарар санаабын толорон, истибиллин испэр иитиэхтээн, сурунка тигэн, эспээн кэриэтэ кэпсэтиэн ааһааччыга тары уунарбын көңүллээн.

1976 сыл күһүнэ. Анал режиссер үөрэхтээх эдэр исписэлиис Надя Заболоцкая таһааһын “Беларусь” тыраахтарга ийиэн Чурапчы улуһугар көһөн кэлбитэ. Уус Алдан Таңдатыгтан чурапчыга дээрэ уһун айан устата үгүһү эргитэ саныы, олоһор сана ктэһи дабайарыттан иһи да долгуйа испитэ. Арай ийэтэ “нычыа, оҕолор улаатан раллэр, биһигиттэн тутулуктаныма. Санаарбаама, аймах-билэ дьоммут ийбүлүнэн этэннэ олоруохпуг. Алан ылбыт идэбинэн дьиннээхтик тэлиэххин баҕарар буоллаахына ар.” - дииэн алгыс кэриэтэ эппит тыла үрөһүн сылааһынан угуттаан, ону өнө дьиннээх тыйаатыр эйгэтигэр йар-тутар баҕатынан кынаттанан, оҕус томтордоох Чурапчы норуодунай тыйаатырыгар режиссерунан үлэһи кэлбитэ.

Сага казбит
кийилтэри, кутуэтэри
олус эйэстик көрсөтө.
Барыларыгар тэн
сыһаннааба. Төлөй
нэһилиэгэр көһөн кэлэн
үлэпиэр хэмнэригэр,
бу нэһилиэк ата-ба-
турарыгар дыһун кылаат.
Нэһилиэккэ сага тэрил-
тэрийсиигэ үлэлэспитэ.
уогастабыннай үлэлэр-
кытара. Эдэр ыалларга
тирэх буолара, дьуһалары-
этэ, ол барыта үтүө өйдөб.
Ульяна Васильевна
этэ. Ханна да көһөн
сууруотунан дьарыктана
туттуохтарыттан тэл-
сүрүсүнү, помидору, морк-
ууннэрэрэ. Оһолсрун, сиз
хаһааныыга куруук көсүт.
2018 сылтан оһолорго
дохуот киллэринэллэри
сағалаабытара.

Дээ, итг курдук, таптал санас, эдвийи, багты бус үескээн, бэйэтин сирдээ, сырдыктык, үтүө санаана. Ульяна Васильевна, күн кэрэ мессуэна биһиги с өйлөбүл буолан хаалыа.

Тапталлаах кэргэним
оёолоро, сизэннэра, бары
сананы, сылдыяхтара,
эрэллээхпин. Күндү кил
иһирэх таптала, хас биир
хаһан да умнулдуу суоҕа.

Барахан кэммитигэр аймахтарбытыгар, добо тизрдэбит Дьоллоох, до санаабытын аныбыт.

Кэргэнэ Иннокентий Николаевич Аммосов,
оёолоро, сизэннэрэ.

Сыл — хонук. Бастагы көрсүлөн, билсигэн күлсэ турарбыт бу баарга дылы... Дыйлба хаан ыйгаба кытаанах да буолар эбит.. Билиэхэ баар этэ чугас дүүөгэ, истинг субэһит, муударай Далбар хотун. Баар этэ... Ыараханнак да иһиглэр «этэ» диэн тыл...

Кинини кытта бастагы билсигиинибит Мугудай оскуопатыгар 1994 с. кылаабынай бууаалтырынан ананан үлэлии кэлбитигэр этэ. Наһаа да мааны, олус кырасыабай, бэйэти сааһыгар эдэрчи көруннээх, куруук күн курдук үөрэ сылдыара. Дьүөгэбит барахсан харахпытыгар, өйбүтүгэр-санаабытыгар онук ыраас өйдөбүлү хаалларбыта. Кини олус судургу, наһаа аһыныгас майгылааба, олус кыбыстынньана, элбэх саната суоҕа. Биһиги көрдөөбү көпсөзтэхпитинэ, харабын уута тахсыар диэри, сана таһаарбакка, күлэ олороро бу баарга дылы. Бастаан билсээт, кинини хайдах эрэ, олус чугастык ылыммыппыт, олус истинник көрсүһэбит. Бары кийииттэр буолан, бастагы билсигиинилэрбитин, хайдах ыалга кийиит буолан киирбиппитин, оҕолорбут, сизттэрбит үөрүүлэрин, хотун-тойон сыһыаннарын туһунан көпсөзтэрбит. Үөрүүбүтүн, көрсүһүбүтүгэр таһаар үлэстэрбит.

Хайааийка бйлыытынан
барыбыгыгар сүбэһиллпит-аманылпыт
этэ. Кини куораттаабы даачаларыттан
бастакы обурсуларын сизнинзэн
хомуйан, үөрэ-мичилиһэ турар
хаартыскалара харахптыгар
бүтэниктээхтик, сүппэттии хатанан
хаалбыг курдук. Биһигини Саталыгар
ыныра сатаабыта да, түбүк-салдьык,
араас кыһалба баар буолан,
кулайан түмсэн киирэн үөрүүтүн

үлэстибэтэхлнт хомолтолоох
Дьүөгэбит барахсан олус да үөрэн
эрийбитэ «Кырдыар сээспытыгар дьэ,
бэйэбит бас билэр дьээлэннибит», -
дизн.

Ульянабыт кийиит быһыытынан холку майгылааба, кизн көбүстээбэ, сырдык ыраллааба. Биһизхэ дьонно сыһыанна, хаһаайка буоларга, опхо кэрэтин көрөргө холбоһор буолара. Кини хэргэнигэр күүстээх тыыл өйөбүл этэ. Оннук да тирэхтээх буолан, Иннокентий Николаевич салайар үлэлэргэ таһаарылаахтык, дьон убаастабылын ылан, күн бүгүнүгэ дьиргүлэли сырыттаба. Онно биһиги дьүөгэбит Ульяна өйөбүлэ тухха да тэнгэммэт буоллаба. Хотунун Ирина Ивановнаны олус ыттыктыра. Хайдах Аммосовтар аймакха кийиит буолан кэлбитин, хайдах көрсүбүттэрин үлэлиир кэмнэригэр оҕолорун көрсөн көмөлөспүттэрин махтана ахтара. Ульянабыт кийиит дьахтар опоххо кэлбит аналын чизистээхтик толорон, бу орто дойдуга ийэ, эбэ, хос эбэ буолар дьолун билэн, Далбар хотун аатын үрдүктүк сүктэ. Кийииттэрин туһунан куруук итирэхтик кэлсира, кырдьык да, хайа ийэ сүрбэ ыналдыбат буолуобай, оҕолорун олоһор, кинилэр дьоллоох буолалларыгар. Кийииттэрин өйдүүрэ, өйүүрэ, кистээн сэмэйдик таптыра. Күтүөттэрин оҕолорун кэриэтэ саныыра. Күтүөт, кийиит кэлбит үөрүүтүн бастаан биһигининин үлэстээт.

Ульянабыттан олох араас түгэннэригэр, кистэлэннэригэр элбэххэ үөрэммиттэр... Ол дыопбутун ыарахан ыарыы быстага... Биһиги, кийииттэр, кэлсэтиһэр, ырытыһар тизмэбит үгүс буолааччы. Бу орто дойдуга дьүөгэбит Ульяна

олорбут олозо куруук биһизхэ
холобур буолуоҕа, ахтыахпыт,
саныахпыт, суохтуохпут... Кини орт
дойдуга кылгас эрэри, дыһун
олобу олорон ааста Өссө да
ситэрбэтэ, оноруохтааҕа элбэх
буоллаҕа... Кини олобун салгыахтара
ыччаттара, бубэйдээн олох аартыгар
үктэннэрбит оҕолоро, сиэннэрэ,
хос сиэннэрэ, тапталлаах кэргэнэ.
Наһаа да таптыыра Мугудайы –
кийиит буолан сүктэн кэлбит ийис
дойдутун. Ол да иһин көмүс унуоҕа
манна көтөбүлүннэ, тапталлаах
Мугудайын буортуар...

Биһиги Ульянабытын кийиит,
дүүгэ биһыытынан ураты
хаачыстыбаларын баһизтээн
абынныбыт. Дьоллоох дьиз кэргэн
акылаатын онорууну үрдүктүгү
туган, Ульянабыт барахсан үлэтин
хаалларбыта. Онтон олох кэмсиммэт
этэ: «Кыргыттаар, оҕолорбут,
сизэнэрбит доруобай буолаллара
ол баар эбит - дьол», - диин мээһэ
эппэтэ. Кинилэр оҕолорун,
сизэнэрин үлэнэн ииппиттэрэ,
биһигин бэйэлэрэ ыал ийэлэрэ,
адалара, үлэнэн эрэ дьоллонор
дьолун ыаллар. Ол дьолун, биһиги
дүүгэбит, салгыны хамсаппакка,
сэрэнэн, мичээрдии-мичээрдии
кэпсиирэ. Ульянабыт, саамай ыраас,
саамай чугас, саамай истин дүүгэбит,
эйигинин ааттыһан аасыт кэрэ
кэмнэрбитин хаһан да умнуохпун
суоҕа, оҕолоргон, сизэнэргин эйигин
истинник көрсүбүт курдук куруук
көрсүөхпүт, эйигин ахтан ааһыахпыт.
Быдан дьылларга быраһаай, хаһан
да уустубат мичээрдээх дүүгэбит,
Ульянабыт...

Дьүөгэлэрин Акулина, Надежда,
Полина, Федора

Наследный Совет депутатов муниципального образования «Ботлогинский наслег» Чурапчинского улуса (района) Республики Саха (Якутия)

РЕШЕНИЕ № 19

О внесении изменений в положение «о налоговой политике по местным налогам мо «боллогинский наслег» чуряпчинский улус (район)

с Харбэна-2

от 11 ноября 2019 года

Наследный Совет депутатов муниципального образования «Болтолинский наслег»

РЕШИЛ:

В соответствии с Федеральным законом от 29.09.2019 № 325-ФЗ «О внесении изменений в часть первую и вторую Налогового кодекса Российской Федерации», Федеральным законом от 15.04.2019 №63-ФЗ «О внесении изменений в часть вторую Налогового кодекса Российской Федерации и статью 9 Федерального закона», введённым в Положении «О налоговой политике по местным налогам» МО «Боготинский район» от 18.11.2014 №34(с изменениями от 05.02.2019; №5) следующие изменения:

1. В статье 1 абзац3 подпункта 1.1 пункта 1 дополнить словами «за исключением земельных участков, приобретенных (предоставленных для индивидуального жилищного строительства) используемых в предпринимательской деятельности»;

2. В статье 1 абзац 4 подпункт 1.1 пункта 1 изложить в следующей редакции: «не используемая предпринимательской деятельностью, приобретенная (предоставленная) для ведения личного подсобного хозяйства, садоводства или огородничества за такое земельный участок общего назначения, предусмотренный Федеральным законом от 21 июля 2017 года N 217-ФЗ «О ведении гражданами садоводства и огородничества для собственных нужд и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации».

3. В статье 3 слова «в срок», «сроком» и «Уплата налога производится по истечении налогового периода не позднее 20 февраля года следующего за истекшим налоговым периодом» исключить.

4. Настоящие решение распространяется на правоотношения, возникшие с 1 января 2020 года. Пункт 3 настоящего решения вступает в силу с января 2021 года.

5. Настоящее Решение вступает в законную силу после опубликования в газете «Сана-Опек»

Варвара МАКАРОВА
председатель Наследного Совета
МО «Болтогинский наслед

